

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMINI IXCHAM, PROFESSIONAL VA ADOLATLI TAMOYILLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH

Abduvaliyeva Marjona Kamoldin qizi

Namangan davlat pedagogika instituti talabasi

E-mail: Marjonaabduvaliyeva006@gmail.com

Tillayev Bobomurod Abduvoxobovich

Namangan davlat pedagogika instituti Falsafiy va tarixiy fanlar kafedrasida katta o’qituvchisi, PhD.

E-mail: bobomurodtillayev@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-7847-3787>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19568886>

***Anotatsiya:** Mazkur maqolada davlat boshqaruvi tizimini ixcham, professional va adolatli tamoyillar asosida takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Zamonaviy boshqaruv yondashuvlari sharoitida davlat apparatini ortiqcha byurokratik to’siqlardan xoli holda tashkil etish, boshqaruv jarayonlarida samaradorlikni oshirish hamda fuqarolarga xizmat ko’rsatish sifatini yaxshilash dolzarb vazifa sifatida ko’rib chiqiladi. Tadqiqotda davlat boshqaruvining institutsional tuzilmasini optimallashtirish, boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonida ochiqlik va hisobdorlikni ta’minlash, kadrlar siyosatini professional kompetensiyalar asosida shakllantirish kabi omillar muhim yo’nalish sifatida yoritiladi.*

***Kalit so’zlar:** davlat boshqaruvi, boshqaruv samaradorligi, ixcham boshqaruv modeli, professional kadrlar siyosati, ochiqlik va hisobdorlik, institutsional islohotlar, raqamli boshqaruv, byurokrtiyani qisqartirish, strategik boshqaruv, natijadorlikka yo’naltirilgan boshqaruv.*

***Аннотация:** В данной статье анализируются вопросы совершенствования системы государственного управления на основе компактных, профессиональных и справедливых принципов. В условиях современных подходов к управлению организация государственного аппарата без излишних бюрократических барьеров, повышение эффективности управленческих процессов и улучшение качества обслуживания граждан рассматриваются как актуальные задачи. В исследовании в качестве важного направления освещаются такие факторы, как оптимизация институциональной структуры государственного управления, обеспечение открытости и подотчетности в процессе принятия управленческих решений, формирование кадровой политики на основе профессиональных компетенций.*

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

Ключевые слова: государственное управление, эффективность управления, компактная модель управления, профессиональная кадровая политика, открытость и подотчетность, институциональные реформы, цифровое управление, сокращение бюрократии, стратегическое управление, управление, ориентированное на результат.

Abstract: This article analyzes the issues of improving the public administration system based on concise, professional, and fair principles. In the context of modern management approaches, the organization of the state apparatus without excessive bureaucratic barriers, increasing the efficiency of management processes, and improving the quality of public services are considered urgent tasks. In the study, such factors as optimizing the institutional structure of public administration, ensuring openness and accountability in the process of making management decisions, and forming personnel policy based on professional competencies are highlighted as important areas.

Keywords: public administration, management efficiency, compact management model, professional personnel policy, openness and accountability, institutional reforms, digital management, reduction of bureaucracy, strategic management, performance-oriented management.

Kirish. Zamonaviy jamiyat taraqqiyotida davlat boshqaruvi tizimining samaradorligi mamlakatning barqaror rivojlanishi, ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash hamda iqtisodiy jarayonlarni muvofiqlashtirishda hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Globallashuv jarayonlari kuchayib borayotgan hozirgi sharoitda davlat boshqaruvi tizimini ixcham, professional va adolatli tamoyillar asosida tashkil etish zarurati tobora ortib bormoqda. Chunki boshqaruv tizimining ortiqcha byurokratik tuzilmalarga ega bo’lishi, qaror qabul qilish jarayonining murakkablashuvi va resurslardan samarasiz foydalanish davlat organlari faoliyatining natijadorligiga salbiy ta’sir ko’rsatadi. Shu bois zamonaviy davlat boshqaruvi konsepsiyasida samaradorlik, ochiqlik va fuqarolarga xizmat ko’rsatish sifati ustuvor mezon sifatida qaralmoqda.

Davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish masalalari o’zbek olimlari tomonidan ham keng tadqiq etilgan. Jumladan, iqtisodchi olim A. Vahobov davlat boshqaruvi tizimining samaradorligi, avvalo, boshqaruv institutlarining optimal tuzilishi va ularning o’zaro muvofiqlashtirilgan faoliyatiga bog’liqligini ta’kidlaydi.[1]. Shuningdek, Sh. Shodmonov fikriga ko’ra, zamonaviy boshqaruv tizimi professional kadrlar salohiyati, aniq strategik rejalashtirish hamda boshqaruv jarayonlarining institutsional mustahkamligi orqali barqaror natijalarga erishadi [2]. Bu yondashuv davlat boshqaruvi tizimida kompetensiyaga asoslangan kadrlar siyosatini shakllantirish muhimligini ko’rsatadi.

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

Davlat boshqaruvi samaradorligini oshirishda boshqaruv mexanizmlarini optimallashtirish, ortiqcha ma’muriy bo’g’inlarni qisqartirish hamda boshqaruv jarayonlarida raqamli texnologiyalardan keng foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. N. Jo’rayevning ta’kidlashicha, davlat boshqaruvining zamonaviy modeli fuqarolar manfaatlariga xizmat qiladigan, ochiq va hisobdor tizim sifatida shakllanishi zarur [3]. Bu esa boshqaruv tizimini yangicha yondashuvlar asosida modernizatsiya qilishni talab etadi.

Shu nuqtai nazardan, davlat boshqaruvi tizimini ixcham, professional va adolatli tamoyillar asosida takomillashtirish masalalarini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda samarali boshqaruv mexanizmlarini aniqlash muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi. Mazkur maqolada aynan ushbu masalalar tizimli ravishda ko’rib chiqiladi.

Asosiy qism. Zamonaviy davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish masalasi bugungi kunda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning eng muhim omillaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Davlat boshqaruvi samaradorligi, avvalo, boshqaruv tizimining qanchalik ixcham tashkil etilgani, boshqaruv jarayonlarida professional yondashuvning mavjudligi hamda qaror qabul qilish mexanizmlarining adolatli va shaffof ekanligiga bog’liqdir. Shu nuqtai nazardan qaraganda, davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilish jarayonida institutsional tuzilmani optimallashtirish, boshqaruv bo’g’inlari o’rtasidagi vakolatlarni aniq belgilash hamda ortiqcha byurokratik jarayonlarni qisqartirish muhim vazifa hisoblanadi.

Davlat boshqaruvi samaradorligini ta’minlashda boshqaruv tizimining ixchamligi alohida ahamiyat kasb etadi. Boshqaruv tizimi haddan tashqari murakkab bo’lsa, qaror qabul qilish jarayonlari sekinlashadi, bu esa iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarga tezkor ta’sir ko’rsatish imkoniyatini cheklaydi. Shu sababli boshqaruv tizimini optimallashtirish orqali davlat organlari faoliyatini muvofiqlashtirish va resurslardan samarali foydalanish imkoniyati kengayadi. Iqtisodchi olim A. Vahobov ta’kidlaganidek, davlat boshqaruvi tizimining samaradorligi boshqaruv institutlarining o’zaro uyg’unligi va ularning faoliyatini muvofiqlashtirish darajasiga bevosita bog’liqdir [1]. Bu esa davlat apparati tuzilmasini zamonaviy boshqaruv tamoyillari asosida qayta ko’rib chiqish zarurligini ko’rsatadi.

Boshqaruv tizimining professional asosda shakllanishi ham samaradorlikni ta’minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Zamonaviy davlat boshqaruvi tizimida inson kapitalining roli ortib borayotganligi sababli boshqaruv jarayonlarida malakali va kompetensiyaga ega kadrlar faoliyat yuritishi zarur. Boshqaruv organlarida faoliyat yurituvchi mutaxassislarning bilim va ko’nikmalari qanchalik yuqori bo’lsa, qabul qilinayotgan qarorlarning sifat darajasi ham shunchalik yuqori bo’ladi. Sh. Shodmonovning fikricha, samarali boshqaruv tizimi professional

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

kadrlar salohiyatiga tayangan holda shakllanadi hamda strategik rejalashtirish orqali uzoq muddatli rivojlanish maqsadlariga erishishga xizmat qiladi [2]. Bu yondashuv davlat boshqaruvi tizimida kadrlar siyosatini takomillashtirish zarurligini ko’rsatadi.

Davlat boshqaruvi tizimida adolat va shaffoflik tamoyillarini ta’minlash ham samaradorlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega. Fuqarolar davlat organlari faoliyatiga nisbatan ishonch bildirishi uchun boshqaruv jarayonlari ochiq va hisobdor bo’lishi zarur. Bunda davlat organlari faoliyatida jamoatchilik nazoratini kuchaytirish, axborotlarning ochiqligini ta’minlash hamda fuqarolarning qaror qabul qilish jarayonlarida ishtirokini kengaytirish muhim rol o’ynaydi. N. Jo’rayevning ta’kidlashicha, zamonaviy davlat boshqaruvi modeli fuqarolar manfaatlariga xizmat qiladigan ochiq va hisobdor tizim sifatida shakllanishi lozim [3]. Bu esa boshqaruv tizimining adolatli va samarali faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

Davlat boshqaruvi samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish ham muhim omil hisoblanadi. Raqamli boshqaruv tizimlari davlat xizmatlarini ko’rsatish jarayonini soddalashtiradi, ma’muriy jarayonlarning tezkorligini oshiradi hamda korrupsiya omillarini kamaytirishga yordam beradi. Shu sababli zamonaviy boshqaruv tizimida elektron hukumat mexanizmlarini joriy etish davlat boshqaruvini modernizatsiya qilishning muhim yo’nalishlaridan biri hisoblanadi. B. Xodiyevning fikriga ko’ra, davlat boshqaruvi tizimida innovatsion yondashuvlar va raqamli texnologiyalarni joriy etish boshqaruv jarayonlarining samaradorligini oshiradi hamda davlat xizmatlari sifatini yaxshilashga xizmat qiladi[4]. Shuningdek, davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirishda strategik boshqaruv mexanizmlaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Strategik boshqaruv davlat organlari faoliyatini uzoq muddatli maqsadlar asosida tashkil etishga imkon beradi hamda resurslardan samarali foydalanishni ta’minlaydi. Bu jarayonda davlat organlari faoliyatini natijadorlik ko’rsatkichlari asosida baholash ham muhim ahamiyatga ega. M. Sharifxo’jayevning ta’kidlashicha, davlat boshqaruvi tizimida strategik rejalashtirish va natijadorlikka yo’naltirilgan boshqaruv mexanizmlarini joriy etish boshqaruv samaradorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi [5].

Shu tariqa, davlat boshqaruvi tizimini ixcham, professional va adolatli tamoyillar asosida tashkil etish davlat organlari faoliyatining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Bunda boshqaruv tizimini optimallashtirish, professional kadrlar salohiyatini rivojlantirish, boshqaruv jarayonlarining ochiqligi va hisobdorligini ta’minlash hamda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish muhim yo’nalishlar sifatida namoyon bo’ladi. Ushbu omillar uyg’unligi zamonaviy va samarali davlat boshqaruvi tizimini shakllantirishga xizmat qiladi hamda mamlakatning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga zamin yaratadi.

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

Xulosa. Davlat boshqaruvi tizimini ixcham, professional va adolatli tamoyillar asosida tashkil etish zamonaviy rivojlanish jarayonida davlat institutlari samaradorligini ta’minlaydigan muhim omillardan biri hisoblanadi. Tahlillar shuni ko’rsatadiki, boshqaruv tizimining ortiqcha byurokratik tuzilmalarga ega bo’lishi, vakolatlarning aniq taqsimlanmaganligi hamda boshqaruv jarayonlarida ochiqlik va hisobdorlik darajasining yetarli emasligi davlat organlari faoliyatining natijadorligiga salbiy ta’sir ko’rsatishi mumkin. Shu sababli davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish jarayonida boshqaruv apparatini optimallashtirish, qaror qabul qilish mexanizmlarini soddalashtirish va boshqaruv jarayonlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish muhim vazifa sifatida namoyon bo’ladi. Bunda boshqaruv tizimining ixchamligi davlat organlari faoliyatining tezkorligini oshirishga, resurslardan samarali foydalanishga hamda boshqaruv qarorlarini o’z vaqtida qabul qilishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, davlat boshqaruvi samaradorligini oshirishda professional kadrlar salohiyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat boshqaruvi organlarida faoliyat yuritayotgan mutaxassislarning bilim va malakasi yuqori bo’lishi boshqaruv qarorlarining sifat darajasini oshiradi hamda boshqaruv tizimining barqaror faoliyat yuritishini ta’minlaydi. Boshqaruv tizimida adolat tamoyilini mustahkamlash, ochiqlik va hisobdorlikni ta’minlash ham fuqarolarning davlat organlariga bo’lgan ishonchini oshiradi. Shu nuqtai nazardan davlat boshqaruvi tizimida jamoatchilik nazorati mexanizmlarini kengaytirish, fuqarolarning davlat boshqaruvi jarayonlarida ishtirokini rag’batlantirish hamda axborotlarning ochiqligini ta’minlash muhim amaliy ahamiyatga ega. Shuningdek, davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish jarayonida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish zarur. Elektron boshqaruv tizimlari davlat xizmatlarini ko’rsatish jarayonini soddalashtirish, boshqaruv jarayonlarining tezkorligini oshirish hamda ma’muriy to’siqlarni kamaytirishga xizmat qiladi. Amaliy jihatdan davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish uchun bir qator muhim yo’nalishlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Xususan, davlat boshqaruvi tizimini optimallashtirish orqali ortiqcha boshqaruv bo’g’inlarini qisqartirish, davlat xizmatchilarining kasbiy tayyorgarligini muntazam ravishda oshirish, boshqaruv jarayonlarida raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlardan keng foydalanish, davlat organlari faoliyatida ochiqlik va hisobdorlik mexanizmlarini mustahkamlash hamda fuqarolarga ko’rsatilayotgan davlat xizmatlari sifatini yaxshilash zarur. Mazkur chora-tadbirlarning izchil amalga oshirilishi natijasida zamonaviy, samarali va fuqarolar manfaatlariga xizmat qiladigan davlat boshqaruvi tizimini shakllantirish mumkin bo’ladi hamda bu jarayon mamlakatning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga muhim hissa qo’shadi.

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to‘plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vahobov, A. V. (2019). *Davlat moliyasi va boshqaruvi*. Toshkent: Iqtisod-Moliya nashriyoti.
2. Shodmonov, Sh. Sh. (2020). *Iqtisodiyot nazariyasi*. Toshkent: Iqtisod-Moliya nashriyoti.
3. Jo‘rayev, N. (2018). *Davlat boshqaruvi nazariyasi va amaliyoti*. Toshkent: Akademnashr.
4. Xodiyev, B. (2021). *Raqamli texnologiyalar va davlat boshqaruvi samaradorligi*. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
5. Sharifxo‘jayev, M. (2020). *Strategik boshqaruv va natijadorlikka yo‘naltirilgan boshqaruv mexanizmlari*. Toshkent: Akademik nashriyot.